

JEDNA CRKVA U I IZ MNOŠTVA CRKAVA
Odnos između opće Crkve i partikularnih Crkava u svjetlu rasprave
između Josepha Ratzingera i Waltera Kaspera¹

Željko TANJIĆ, Zagreb

Sažetak

Autor u članku analizira raspravu između J. Ratzingera i W. Kaspera o odnosu opće Crkve i partikularnih Crkava. U samom uvodu osvrće se prije svega na situaciju u Hrvatskoj u kojoj u medijima nedostaju ozbiljne eklesiološke analize. One koje se bave Crkvom pretežito ju promatraju kao sociološku veličinu. Osim toga čini da se ne pridaje nikakvo teološko značenje partikularnoj Crkvi jer to kod mnogih izaziva sumnje glede ortodoksности. Na samome početku autor se bavi i problematikom prijevoda osnovnih pojmova, posebice »partikularna Crkva« s obzirom da je u hrvatskom jeziku terminologija veoma neujednačena i ponekad teološki ne-

---

¹ Ovaj naslov zaslužuje detaljnije pojašnjenje koje zasigurno neće otkloniti sve nedoumice oko pitanja terminologije. Već je u naslovu, a tako će biti i u tekstu, učinjen izbor pojmova »opća Crkva« i »partikularne Crkve«. I dok je pojam »opća Crkva«, unatoč činjenice da se u hrvatskom govornom području rabi i pojam »sveopća« te nemamo ujednačenu terminologiju (usp. hrvatski prijevod LG 23, KKC 830-835, CIC kan. 209 § 2), prihvatljiv prijevod pojma »Ecclesia universalis« i gotovo točno odražava ono što se tim pojmom želi izraziti dotle je prijevod pojma »Ecclesia particularis« veoma delikatan. Najbolji mogući prijevod je pohrvaćeni latinski izričaj »partikularna Crkva«. Njega bi bilo dobro prihvatiti kao »tehnički termin«. Taj izraz pokazuje otvorenost prema univerzalnoj Crkvi i u isto vrijeme ističe misao da je već u sebi u pravom smislu Crkva. Međutim i on može biti dvoznačan jer ostavlja dojam da je partikularna Crkva samo jedan »dio« opće Crkve. U saborskim je dokumentima određeno da se »partikularne Crkve« odnosi na biskupije (usp. CD 11). No hrvatski je prijevod »mjesne«, a u LG 23 imamo »posebne«. Tako citira i prijevod KKC 833. Osim toga, kasnije se rabi i izraz »Ecclesiae locales« (KKC 835) što znači »mjesne Crkve« pa nije jasno je li to samo sinonim za partikularne ili pak nešto drugo. Ako bi se dalo dokazati da je uporaba »particularis« i »localis« sinonimna, onda bi moglo ostati »mjesno« za »partikularno« jer mjesno u eklesiološkome kontekstu naznačuje konkretnost univerzalnog. M. Kehl, njemački teolog, smatra da bi pojam »partikularna Crkva« trebalo koristiti kada se govori o »jedinstvu više mjesnih Crkava«, dakle kada je u pitanju metropolija, patrijarhat ili pak Crkva na teritoriju jedne države. Usp. M. KEHL, *Die Kirche, Eine katholische Ekklesiologie*, Würzburg ²1993., str. 369-370, bilješka 68. On se zalaže za prijevode »pojedinačna Crkva« i »mjesna Crkva« te u njemačkom koristi izraz »die Einzelkirche«. U najnovijem izdanju poznatog djela *Lexikon für Theologie und Kirche* W. Kasper koji je pisao natuknicu »Crkva« pod sustavno-teološkim vidikom koristi izraz »Ortskirche«,

ispravna. U prvome poglavlju govori se o razvoju promišljanja o odnosu između opće i partikularnih Crkava polazeći do II. vatikanskog sabora pa sve do početka rasprave između Kaspera i Ratzingera. Autor ne analizira mnoga teološka djela objavljena o toj temi nego se usredotočuje na analizu trećeg poglavlja Dogmatske konstitucije »Lumen gentium«, završnog dokumenta II. izvanredne biskupske sinode u Rimu 1985., i dokumenta Kongregacije za nauk vjere »O nekim vidovima Crkve kao communio«. Kroz ta tri dokumenta analizira stavove, pomake i promjene naglasaka koji su se dogodili u poslije saborskom razdoblju. Oni naime pokazuju svu dramu saborske i poslije saborske recepcije pojmova »communio«, odnosa između opće i partikularnih Crkava kao i pitanja uloge biskupskog kolegija. U drugom poglavlju autor se usredotočuje na različite etape rasprave između kardinala Ratzingera i Kaspera, polazeći od Kasperovog teksta u kojem se kritiziraju neki stavovi izneseni u dokumentu Kongregacije za nauk vjere iz 1992. Donose se bitni elementi rasprave koja je našla odjeka u mnogim zemljama, posebice u Njemačkoj i Sjedinjenim Američkim Državama, razlike u stavovima kao i suglasje u nekim promišljanjima. Autor članka konstatira razvoj u oblikovanju stavova, međusobno oslušivanje dvojice poznatih teologa, ali i njihove nepremostive razlike. U zaključku članka nudi se ne samo sažetak bitnih elemenata rasprave nego i osvrt na situaciju u Hrvatskoj u svjetlu ove rasprave.

Ključne riječi: opća i partikularna Crkva, communio, simultanost, biskupski kolegij, istoizvornost, preegzistencija, spasenjska volja Božja, ontološka i vremenska prethodnost.

Uvod

U Hrvatskoj se promišljanja o pitanjima vezanim uz shvaćanje Crkve često događaju na razini novinarskog senzacionalizma i površnih rasprava unutar same Crkve, obilježenih ponekad neopravdanom zabrinutošću za »pravovjernost« ili pak traženjem razloga za senzacionalistički pristup crkvenom životu. Onome tko prati takve rasprave može se učiniti kako među vjernicima i onima koji to nisu postoje slična promišljanja o Crkvi, samo što je njihov predznak, ovisno o emotivnom pristupu, odgoju i osobnom iskustvu, pretežito pozitivan ili negativan. Moglo bi se i pomisliti kako većina veoma dobro zna koja je važnost i značenje Crkve ne samo u njihovom osobnom, nego i u životu hrvatskog društva i u čemu je bit njenog postojanja i poslanja. Mnogomu se promatraču isto tako može učiniti kako je samorazumljivo prihvaćanje slike Crkve koja se oblikuje kroz medije ili kroz istupe pojedinih crkvenih velikodostojnika, kao i teologa dovoljno za zrelo ljudsko, vjerničko i teološko promišljanje o Crkvi.

»mjesna Crkva«. Usp. W. KASPER, »Kirche«, u: *LThK V*, ³1996., str. 1468. Izraz »mjesna Crkva« u svojim je ranim radovima koristio i kard. J. Ratzinger. Usp. J. RATZINGER, *Das neue Volk Gottes, Entwürfe zur Ekklesiologie*, Düsseldorf 1970., str. 205. Jednu od boljih studija o tome pitanju izradio je kanadski teolog G. Routhier koji je pokušao »urediti« različitu koncilsku terminologiju predlažući izraz »église locale«. Usp. G. ROUTHIER, »'Église locale' ou 'Église particulière': querelle sémantique ou option théologique?«, u: *Studia canonica* 25 (1991.), str. 277-334. Prijevodi poput »posebna«, »zasebna« Crkva ostavljaju krivi dojam da se radi o posebnim Crkvama koje se tek naknadno udružuju u jednu opću Crkvu. Ovaj članak između ostalog želi biti poticaj na daljnju raspravu među kolegama teolozima i jezičnim stručnjacima u Hrvatskoj o ovome pitanju.

U nas, kada je Crkva u pitanju, kao i u svemu drugome, nedostaje kultura promišljanja, razgovora, sučeljavanja stavova. Postoji previše »samorazumljivost« u govoru o tome što je Crkva i koji je ne samo smisao njenoga postojanja, nego i na koji način kao treba vršiti svoje poslanje. To je »samorazumljivost« koja ponekad otkriva nezainteresiranost i lijenost duha, ideološku uskoću, nespremnost na učenje, ali i stalno kretanje u određenim stereotipima. »Samorazumljivost« koja učvršćuje u stavu one koji u Crkvi ne vide ništa dobrog ili vide samo opasnost kao i one koji nisu spremni na nikakvo kritičko promišljanje o ustrojstvu i načinu života i shvaćanja same Crkve. I jedni i drugi su, to je duboko uvjerenje, nešto pogrešno shvatili. Ali, nije se prvenstveno potrebno uvijek osvrnuti na one koji se ne smatraju članovima Crkve ili koji u Crkvi vide samo problem, nego je potrebno prije svega u vlastitom krilu potaknuti jednu otvorenu, teološki utemeljenu raspravu o naravi, o poslanju i strukturama Crkve u današnjem trenutku, kako bi u njoj sve više mogao biti prisutan i prepoznat evanđeoski duh.

Tu je raspravu potrebno voditi i zbog toga što se danas »samorazumljivim« s jedne strane smatra da je svaka izjava pape i učiteljstva uopće gotovo nepogrješiva, što dovodi do toga da se čini nemogućim razlikovati različite razine izjava te da ljubav prema Crkvi ne dopušta legitimnu različitost mišljenja i kritiku i s druge strane da se svaka odluka učiteljstva već unaprijed odbacuje i smatra pogrješnom i neutemeljenom.²

Primjer jedne već poznate i dobro utemeljene rasprave vođene u bratskom, ali i kritičkom i otvorenom duhu, nazvane »raspravom kardinalâ«³ kao i načina

² H. J. Pottmeyer je mišljenja da se na tragu razvoja interpretacije dogme o papinoj nepogrješivosti nakon I. vatikanskog sabora razvila prije svega tzv. »maksimalistička interpretacija« dogme koja je između ostalog dovela do toga da se svaka papina izjava i intervencija tumači na maksimalistički način. On je tu situaciju nazvao »schleichende Unfehlbarkeit« što bismo na hrvatski mogli prevesti kao »puzajuća nepogrješivost«. Usp. H. J. POTTMEYER, *Die Rolle des Papsttums im Dritten Jahrtausend*, QD 179, Freiburg-Basel-Wien 1999., str. 91. Kada je u pitanju stav da ljubav prema Crkvi isključuje kritiku poznata je izjava koja se pripisuje kardinalu Angelu Sodanu, državnom tajniku Svete Stolice: »Chi ama non critica«. Usp. G. ZIZOLA, *Il Successore*, Roma-Bari 1997., str. 122. S druge strane postoje i oni koji su suprotnoga mišljenja. Tako je, pozivajući se na značajne osobe u povijesti kršćanstva i Crkve, umirovljeni nadbiskup San Francisca (SAD) John R. Quinn, osjećajući se potaknut pozivom pape Ivana Pavla II. na promišljanje načina vršenja papinske službe u enciklici *Ut unum sint* (1995.), istaknuo da je pravilna kritika upravo plod ljubavi spram Crkve. Usp. J. R. QUINN, *The reform of the papacy, The costly call to christian unity*, New York 1999., (njemački prijevod: *Die Reform des Papsttums*, QD 188, Freiburg-Basel-Wien 2001.). Ne treba pri tome zaboraviti ni promišljanje Melchiora Cana (1509.-1560.) koji je u svome glavnome djelu »De locis theologicis« napisao: »Tko papin sud o bilo kojoj stvari slijepo i bez pogovora brani, slabi autoritet Apostolske stolice umjesto da ga jača, odstranjuje ga umjesto da ga podržava.« M. CANO, *De locis theologicis*, lib. 5, cap. 5, resp. ad. 4.

³ Usp. M. KEHL, »Der Disput der Kardinäle, Zum Verhältnis von Universalkirche und Ortskirchen«, u: *Stimmen der Zeit* 4 (2003.), str. 219-232.

na koji je vođena daju nam dvojica poznatih biskupa i teologa: kardinali Joseph Ratzinger, prefekt Kongregacije za nauk vjere i Walter Kasper, tajnik Papinskog vijeća za promicanje jedinstva kršćana. Oni su u zadnjih nekoliko godina vodili raspravu upravo oko pitanja odnosa između opće i partikularnih Crkava.

1. Oris razvoja promišljanja o odnosu opće i partikularnih Crkava od II. vatikanskog sabora do početka rasprave između J. Ratzingera i W. Kaspera

1.1. II. vatikanski sabor i govor o »isto-izvornosti« opće i partikularnih Crkava

Kako napominje M. Kehl nakon II. vatikanskog sabora dugo je vremena vladalo uvjerenje da je unutar ekleziologije ostvareno suglasje oko pitanja teološkog odnosa između opće i partikularnih Crkava.⁴ To se uvjerenje temeljilo upravo na promišljanju II. vatikanskog sabora koji u Dogmatskoj konstituciji o Crkvi »Lumen gentium« u br. 23 ističe sljedeće: »Pojedini su pak biskupi vidljivo počelo i temelj jedinstva u svim posebnim Crkvama oblikovanim na sliku opće Crkve, u kojima i od kojih je sastavljena jedna i jedina Katolička Crkva«.⁵

Ova je tvrdnja zanimljiva iz više razloga: 1. nalazi se unutar trećeg poglavlja Konstitucije koji nosi naziv »Hijerarhijsko uređenje Crkve i posebno episkopat« što jasno pokazuje kako se i odnos između univerzalne i partikularnih Crkava treba promatrati unutar govora o odnosu pojedinih biskupa s cijelim biskupskim kolegijem i papom kao »glavom kolegija«; 2. u tijeku rasprave ova tvrdnja nije imala mnogo preinaka;⁶ 3. ostavlja, kao i mnoga druga mjesta u koncilskim dokumentima prostor za mnoštvo interpretacija.

Nakon sabora ova je izjava služila kao ishodište za govor o »isto-izvornosti«⁷ opće i partikularnih Crkava. Na saboru je ova »isto-izvornost« istaknuta i na drugim mjestima posebice u LG 26 u kojem se ističe kako se Kristova Crkva »nalazi u svim zakonitim mjesnim zajednicama vjernika, koje su, ukoliko su u vezi sa

---

⁴ Usp. *Isto*, str. 219.

⁵ Ovdje vidimo svu problematiku prijevoda. »Ecclesiis particularibus« prevedeno je u jedinome službenom prijevodu Kršćanske sadašnjosti s »posebnim Crkvama« što sam označio kao nedostatno (usp. bilješka br. 1). Također smatram da nije dobro preveden izraz »existit«. Njega bi umjesto »je sastavljena« trebalo prevesti sa »ozbiljuje se« ili možda čak s »postoji«: »u kojima i iz kojih se ozbiljuje«, šire: »u kojima postoji i iz kojih se ozbiljuje«. Ovaj prijedlog prijevoda kao i rješenja iz bilješke br. 1 ponajviše je pomogao oblikovati dr. Stjepan Kušar.

⁶ Usp. F. GIL HELLÍN, *Constitutio dogmatica de Ecclesia Lumen gentium, Concilii Vaticani II Synopsis in ordinem redigens schemata cum relationibus necnon patrum orationes atque animadversiones*, Vatikan 1995.

⁷ Usp. M. KEHL, *Die Kirche, Eine katolische Ekklesiologie*, nav. dj., str. 369. Kehl koristi izraz »die Gleichursprünglichkeit«.

svojim pastirima, i same u Novome zavjetu nazivaju Crkvama«. Iznimka nije ni CD 11 u kojem se kaže da biskupija tvori partikularnu Crkvu u kojoj je prisutna i djeluje jedna sveta, katolička i apostolska Kristova Crkva »ukoliko je povezana sa svojim pastirima i skupljena od njega po Evanđelju i Euharistiji u Duhu Svetom«.

U čemu je smisao izričaja u LG 23? Njime se zapravo htjelo istaknuti kako su partikularne Crkve kao i opća Crkva u pravom smislu riječi »Crkva« ukoliko se u njima legitimno vrši i živi *martyria, leiturgia i diakonia*. Ove tri temeljne oznake prave Crkve ono je što omogućava oblikovanje »communio ecclesiarum«.

U skladu s time može se reći kako opća Crkva nije jedna vrsta krovne organizacije u koju se okupljaju po sebi neovisne partikularne Crkve, ali nije niti pretpostavljeni i prethodeći cjeloviti sistem koji se dijeli na određena područja i odjeljenja, tj. nije neka vrsta »nad-Crkve«. ⁸ I biblijska mjesta kao i patrističko vrijeme svjedoče nam o tome kako se Crkva oblikuje istovremeno kao jedna Crkva i kao mnoštvo Crkava. ⁹ Taj osjećaj za važnost i cjelovitost partikularne Crkve kao potpunog ostvarenja cjelovite Crkve posebice kroz slavlje euharistije i naviještanje Evanđelja bio je u latinskoj Crkvi drugoga tisućljeća, kako je tvrdio i sam J. Ratzinger kao teolog, gotovo ugašen, što je predstavljalo i veliku prepreku u odnosu spram istočnih Crkava u kojima je proces bio obrnut, sve do dovođenja u opasnost svijesti o univerzalnosti Crkve. ¹⁰ Sabor je svojim stavom želio pokazati koliko je važno shvaćanje toga odnosa upravo u svjetlu ekleziologije prvoga tisućljeća.

Kako ističe Kehl shvaćanje odnosa između opće i partikularnih Crkava na temelju saborskog naučavanja ne može biti promatrano kroz govor o neovisnim veličinama, ali se ne može govoriti niti o svođenju jedne na drugu, nego o međusobno povezanom i prožetom odnosu. Upravo u takvome shvaćanju leži posebnost tvrdnje LG 23 »u kojima i od kojih je sastavljena jedna i jedina Katolička Crkva«. Dakle, jedna se Crkva ozbiljuje u mnoštvu partikularnih Crkava i samo jedinstvo i sveukupnost partikularnih Crkava tvori jednu Crkvu.

On isto tako smatra da ovakvo shvaćanje međusobnog odnosa opće i partikularnih Crkava može, osim na teološkoj razini, biti promatrano i na socijalno-filozofskoj razini unutar pojma »refleksivne sistemiteracije«, o čemu su pisali autori poput J. Heinrichsa i H. J. Höhna. ¹¹ Radi se o shvaćanju da se »'socijalni sistem' Crkve u potpunosti 'ponavlja' na različitim razinama refleksivnog samoshvaćanja i izvršenja i to tako da se sva sistemsko konstitutivna djelovanja (martyria, leiturgia, diakonia) ispunjavaju na dotičnim razinama na njihov specifičan način. U

⁸ Usp. W. KASPER, »Kirche«, u: *LThK* V, nav. dj., str. 1468.

⁹ LG 23 u prilog ovoj tvrdnji citira sv. Cipirijana i njegovu tvrdnju »Una Ecclesia per totum mundum in multa membra divisa« (Jedna Crkva po svemu svijetu podijeljena u mnoštvu udova).

¹⁰ Usp. J. RATZINGER, *Das neue Volk Gottes, Entwürfe zur Ekklesiologie*, nav. dj., str. 184.

¹¹ Usp. M. KEHL, *Die Kirche, Eine katholische Ekklesiologie*, nav. dj., str. 370.

pojedininim, međusobno povezanim Crkvama reflektira se jedna Crkva kao *njihovo* komunikativno jedinstvo; i istovremeno se u tom jedinstvu reflektiraju pojedine Crkve kao *njeno* diferencirano samoostvarenje¹².

Naravno, o interpretaciji ovoga mjesta moglo bi se još puno toga napisati, ali to nije cilj ovoga članka. Ono što nas zanima jest interpretacija odnosa opće i partikularnih Crkava u promišljanjima J. Ratzingera i W. Kaspera.

1.2. Crkva kao »*communio*« u svjetlu III. poglavlja »*Lumen gentium*«

No ipak već sada ne možemo zaobići jednu od središnjih tema koja je važna za razumijevanje saborske tvrdnje u LG 23, a to je već spomenuti govor o Crkvi kao *communio* (zajednici). Za našu temu potrebno je naznačiti nekoliko temeljnih odrednica ovoga pojma u perspektivi II. vatikanskog sabora.

Prije svega ovaj se pojam ne može u potpunosti poistovjetiti ni s pojmom društvo ni s pojmom zajednica u našem svakodnevnom govoru. W. Kasper ističe kako pojam *communio* označava prije svega »zajedničko dioništvo u spasenjskim darovima, konkretno: dioništvo u Duhu Svetome, u Evanđelju, u sakramentima, posebice u euharistiji, u ljubavi. Kroz zajedničko imati udjela na ovim spasenjskim darovima temelji se međusobno zajedništvo kršćana«¹³. Ono ne nastaje »odozdo« nego je od Boga oblikovani prostor spasenja. Ako pogledamo dokumente II. vatikanskog sabora onda ćemo se iznenaditi da za tvrdnju kako pojam *communio* predstavlja jednu od središnjih tema Sabora nemamo temelja u njegovoj jezičnoj uporabi. Pored ovoga pojma u dokumentima nalazimo još mnoštvo sličnih pojmo-va, a i ovaj pojam ima različita značenja.

W. Kasper smatra da govoreći o *communio* u tekstovima II. vatikanskog sabora ne trebamo prvenstveno tražiti ono što je obilježilo cjelokupnu poslije saborsku diskusiju, a to je pitanje struktura unutar Crkve. »Communio ne označava strukturu Crkve, nego njenu bit ili kako Sabor kaže: njeno otajstvo.«¹⁴ Time se, smatra on, Sabor želio odalečiti od previše hijerarhijski vidljivo shvaćene strukture same Crkve i naglasiti ono što je bitno za Crkvu, a to je da se ona shvaća kao »transcendentna spasenjska stvarnost, koja se objavljuje i pokazuje na vidljivi način«¹⁵. Može se slobodno reći da je II. vatikanski sabor posebice u Konstituciji o Crkvi iznova otkrio zapretano blago biblijskog i patrističkog shvaćanja *communio* teologije i to u njenom trostrukom značenju: *soteriološkom* – govoreći o Crkvi kao zajednici onih koji su otkupljeni i koji po Kristu u Duhu Svetom imaju pristup

---

¹² Isto.

¹³ W. KASPER, »Kirche«, u: *LThK V*, nav. dj., str. 1467.

¹⁴ Usp. ISTI, *Theologie und Kirche*, Mainz 1987., str. 275.

¹⁵ Isto.

Ocu; *sakramentalno-teološkom* – govoreći o Crkvi kao Tijelu Kristovu koje omo-
gućuju dioništvo u Božjem životu kroz riječ i sakramente, posebice euharistiju;
ekleziološkom – govoreći o Crkvi kao zajednici Crkava i zajednici vjernika.¹⁶

Nas, u svijesti da su prva dva vida neizostavni temelj i prisutnost, u kontekstu našega članka posebice zanima ovaj treći vid. I kao što smo već spomenuli upravo u kontekstu ovoga trećeg vida nastaje tvrdnja u LG 23 koja je uklopljena u govor o biskupskom kolegijalitetu.

Taj je govor na II. vatikanskom saboru, premda se čini novim i gotovo »re-
volucionarnim« zapravo veoma ograničen promišljanjima i stavovima koji su bili prisutni na I. vatikanskom saboru i to posebice kroz promišljanje i stavove tzv. manjinske skupine biskupa koja se bojala da bi novi stavovi mogli ugroziti nauk o papinom primatu i nepogrješivosti, kako je to definirao I. vatikanski sabor. Glavni je problem bio odnos između primata i biskupskog kolegija. Sučeljavanje je nastalo već oko pitanja na koji se način postaje članom biskupskog kolegija? Većina je smatrala da se članom biskupskog kolegija postaje biskupskim posvećenjem te da se time postaje dionikom vrhovne i univerzalne jurisdikcijske moći. Manjina je bila u strahu da se time umanjuje značaj papinog primata jer bi on zapravo bio dužan uključiti biskupe u upravljanje općom Crkvom. Da bi se izašlo u susret manjini u LG 22 korišten je pojam *hierarchica communione* kojim se izražava da se članom biskupskog kolegija postaje sakramentalnim posvećenjem i hijerarhijskim zajedništvom s glavom i članovima kolegija. H. J. Pottmeyer ističe da se tim pojmom koji proširuje pojam *communione*, unatoč činjenice da govori o posebnom odnosu primata i kolegija, daje važan signal kojim se umjesto povezivanja primata i kolegija jednostrano ističe podređenost i ovisnost biskupa i potpuna neovisna sloboda djelovanja pape.¹⁷ I W. Kasper je u drugoj polovici osamdesetih godina kritički promišljao o ovome pojmu smatrajući da se kao i na mnogo drugih mjesta u LG radi o »kompromisnoj formulaciji« koja odražava istovremenost *sakramentalne communio ekleziologije* i *pravne ekleziologije jedinstva*. Možda je ovaj pojam poslužio da što više biskupa prihvati konstituciju, ali je otvorio i mnoštvo pitanja o stvarnome odnosu između biskupskog kolegija i papinog primata.¹⁸

Za razumijevanje koncilskog učenja o biskupskom kolegiju važno je promišljanje koje je već 1966. godine iznio teolog J. Ratzinger.¹⁹ On je istaknuo kako

¹⁶ H. J. POTTMEYER, *Die Rolle des Papsttums im Dritten Jahrtausend*, nav. dj., str. 103.

¹⁷ Usp. *Isto*, str. 98.

¹⁸ Usp. W. KASPER, *Theologie und Kirche*, nav. dj., str. 282-283. Jedno od najboljih djela o prožimanju dvaju različitih tipova ekleziologije u LG napisao je ove godine preminuli talijanski teolog A. ACERBI, *Due ecclesie. Ecclesiologia giuridica ed ecclesiologia di communione nella 'Lumen Gentium'*, Bologna 1975.

¹⁹ Usp. J. RATZINGER, »Die bischöfliche Kollegialität. Theologische Entfaltung«, u: G. BARA-
ŪNA (ur.), *De Ecclesia. Beiträge zur Konstitution »Über die Kirche« des 2. Vatikanischen Konzils*,

u trećem poglavlju LG možemo govoriti o dva različita tipa teologije biskupskog kolegija. Prvi tip je onaj koji polazi od cijele Crkve i cjelokupnog kolegija koji s papom kao svojom glavom ima odgovornost za cijelu Crkvu. Dakle, biskupi nisu članovi kolegija jer su pastiri partikularnih Crkava nego su pastiri partikularnih Crkava jer su članovi kolegija. Ovaj način promišljanja Ratzinger naziva »novovjekovnim« i smatra K. Rahnera njegovim glavni zastupnikom. Drugi tip je onaj koji više odgovara otačkoj teologiji i koji je obilježen suprotnim kretanjem: polazi upravo od shvaćanja da je opća Crkva zajednica Crkava (*communio ecclesiarum*) i da je svaka partikularna Crkva uistinu Crkva. Stoga onaj koji je na čelu partikularne Crkve ima i veliku važnost za cijelu Crkvu koja živi u partikularnim Crkvama. I papa je prvenstveno biskup Rima i upravo jer je biskup jedne partikularne Crkve može biti i *episcopus episcoporum*.²⁰

Iz ovakvoga promišljanja koje jasno daje do znanja da se ova dva tipa shvaćanja biskupskog kolegija međusobno isprepliću i proširuju proizlazi i svijest da oba rađaju kasnijim različitim interpretacijama. Već je tada Ratzinger bio mišljenja kako prvi »novovjekovno-spekulativni« tip problematiku kolegija gleda kroz prizmu odnosa moći između kolegija i pape.²¹ Kasnije je otvoreno istaknuo da je prvi tip interpretacije u potpunosti pogrešan te da bit kolegija nije u tome da tvori središnju vlast nego da učini Crkvu živim organizmom mnoštva Crkava te da su biskupi oni koji u svojim partikularnim Crkvama vode Crkvu kao katoličku.²²

1.3. Govor o Crkvi kao »communio« u završnom dokumentu II. izvanredne biskupske sinode (1985.) i u dokumentu Kongregacije za nauk vjere »O nekim vidovima Crkve kao communio« (1992.)

25. siječnja 1985. papa Ivan Pavao II. je, 26 godina nakon što je bl. Ivan XXIII. sazvao II. vatikanski sabor, u bazilici sv. Pavla izvan zidina objavio za mnoge isto tako iznenađujuću odluku o sazivanju izvanredne biskupske sinode povodom dvadesete obljetnice završetka II. vatikanskog sabora. Naravno da je klima i stanje u Crkvi u tih dvadeset godina od završetka sabora bila promijenjena i to po mišljenju mnogih na gore u odnosu na entuzijazam prvih posaborskih

---

vol. 2, Freiburg 1966., str. 44-70. Mi se koristimo tekstem istoga sadržaja, ali koji je pod drugim naslovom izašao u J. RATZINGER, *Das neue Volk Gottes, Entwürfe zur Ekklesiologie*, nav. dj., str. 171-200.

²⁰ Usp. ISTI, *Das neue Volk Gottes, Entwürfe zur Ekklesiologie*, nav. dj., str. 184-185.

²¹ *Isto*, str. 186.

²² ISTI, »Scopi e metodi del Sinodo dei Vescovi«, u: J. TOMKO (ur.), *Sinodo dei Vescovi. Natura, metodo, prospettive*, Vatikan 1985., str. 45-58.

godina.²³ Ne ulazeći u detalje oko načina djelovanja same Sinode kao i detalje same rasprave, važno je napomenuti da je uvodna relacija koju je održao nadbiskup Bruxellesa G. Danneels, autor i završnog dokumenta, imala naslov koji je ostao i u završnom dokumentu, »Crkva u snazi Božje riječi slavi i izvršava Kristova otajstva za spasenje svijeta«. Tom se relacijom zapravo željelo pokazati da bi temeljni motiv Sinode trebao biti duh i pismo sabora koje se očituje upravo u svjetlu četiriju konstitucija: o Crkvi, o Objavi, o liturgiji, o Crkvi u svijetu, te se na kraju Sinode isto tako pokazalo da se na taj način i shvatila poruka Sabora. Završni dokument pored nekoliko hermeneutskih pravila za tumačenje Sabora i drugih tema vezanih uz temeljna pitanja aktualizacije Sabora i perspektive za budućnost govori i o obnovi *communio* strukture u samoj Crkvi i to na temelju pristiglih prijedloga pojedinih sinodalnih otaca i biskupskih konferencija koje su željele da se progovori o odnosu između opće i partikularnih Crkava, kao i o pitanju rimskoga centralizma.

Dokument daje do znanja da je otajstveno shvaćanje Crkve ono koje najbolje izriče njenu narav, a *communio* je prvenstveno izričaj sudjelovanja u zajedništvu Trojstva. »Stoga se ekleziologija zajedništva ne može svesti na puka organizacijska pitanja ili na pitanja koja se tiču same vlasti. Ekleziologija zajedništva temelj je poretka u Crkvi, a napose pravilnog suodnosa između jedinstva i mnogoobličnosti u Crkvi« (*Crkva kao zajedništvo*, 1). U br. 2 ovoga poglavlja završnoga dokumenta ponavlja se ono što je rečeno u CD 11, kao i izričaj iz LG 23.²⁴ Važno je ono što slijedi nakon te izjave, a to je da tu raznolikost i mnogoobličnost u jedinstvu valja razlikovati od pukog pluralizma. »Kada mnogoobličnost znači pravo bogatstvo i sa sobom nosi puninu, ono predstavlja pravi istinski katolicitet. A pluralizam (višestrukost) kao supostojanje nasuprotnih stanovišta vodi k rasapu i razaranju te gubitku istovjetnosti« (*Crkva kao zajedništvo*, 1). Time se još jasnije potvrđuje da se *communio* shvaća kao jedinstvo u različitosti, ali i kao stvarnost koja svoje temelje nema u empirijskim i strukturalnim veličinama koje bi svoje mjerilo nalazile u shvaćanju pluralnosti prisutnom u našem današnjem društvu. Ali, kako ističe W. Kasper, ovaj dio dokumenta koji govori o *communio* važan je i zbog toga što se pokazalo, unatoč svih problema nastalih nakon sabora, kako ne treba strahovati da bi odstranjenje centralizma koje se sve više prepoznavalo i prepoznaje u rimskoj kuriji značilo istovremeni nestanak jedinstva i zajedništva

²³ Usp. W. KASPER, *Il futuro dalla forza del Concilio, Sinodo straordinario dei vescovi 1985., Documento e commento*, Brescia 1986., str. 49; O ovome je dokumentu pisao i N. A. ANČIĆ, »Ekleziologija u ozračju suvremene demokracije«, u: *Diacovensia* 1 (2002.), str. 71-90.

²⁴ Hrvatski tekst koristi u prijevodu zanimljiv izraz »izvija se«. »S toga razloga, jedna se i sveopća Crkva nalazi u svim pojedinačnim crkvama (usp. CD 11) te su one oblikovane na sliku sveopće Crkve tako te jedna i jedincata katolička Crkva postoji u partikularnim Crkvama i iz njih se izvija.« *Dokumenti* 78, KS, Zagreb 1986., str. 21-22.

cijele Crkve. Kasper zapravo naglašava kako je Sinoda pokazala da su sinodalni oci bili svjesni činjenice da shvaćanje različitosti unutar jedne i jedinstvene Crkve nosi i otvara nove izazove i perspektive u promišljanju Petrove službe kao znaka i garancije jedinstva.²⁵ Kasper dakle zastupa jedan uistinu ekvilibrirani stav, koji svoje temelje ima u ekleziologiji II. vatikanskog sabora. Premda već tada ističe posebnu važnost partikularnih Crkava on u svojim spisima jasno naglašava kako je jedinstvo Crkve temelj općenitosti i katoliciteta. »Sinoda je dakle bolje razjasnila katoličko shvaćanje crkvenog zajedništva, razlikujući ga od interpretacije po kojoj bi opća Crkva u drugom trenutku ekskluzivno proizlazila iz partikularnih Crkava i ne bi postojala u njima: jedna ekleziologija tipa *community* koja se ponekad podržava u anglikanskim zajednicama i Svjetskome savjetu Crkava.«²⁶

U tom duhu završni dokument, kao odraz Sinode, promišlja i govori o biskupskom kolegiju. Dokument svom snagom ističe kako se treba razlikovati između kolegijalnog djelovanja u strogom smislu i njegovih različitih, djelomičnih ostvarenja. Prava kolegijalnost je uvijek ona koja se odnosi na cjelokupni kolegij biskupa zajedno i pod vodstvom rimskog biskupa, pape i ona je po svojoj naravi »božanskoga prava«, što nije slučaj sa svim drugim oblicima djelomičnog ostvarenja ove potpune kolegijalnosti. Dokument je istaknuo važnost pravilnog shvaćanja teološkog odnosa između pape i biskupa: »ne može se lučiti između rimskog prvosvećenika i biskupa uzetih kolegijalno (zbornu), nego samo između samog rimskog prvosvećenika zasebno i rimskog prvosvećenika zajedno s biskupima. (*Crkva kao zajedništvo*, 4).« Jasno je dakle da kolegij nikada ne može biti nosilac vrhovne i pune vlasti u Crkvi bez pape kao »glave kolegija«.

Dokument Kongregacije za nauk vjere »O nekim vidovima Crkve kao *communio*«²⁷, objavljen 1992., jasno ističe kako pojam »*communio*« »veoma dobro« izriče duboku bit otajstva Crkve te ima odlučujuću ulogu u govoru obnovljene katoličke ekleziologije (br. 1). Ipak, dokument ne propušta odmah na početku istaknuti kako je shvaćanje ovoga pojma u poslije saborskoj recepciji bilo jednostrano i nedostatno, posebice zbog činjenice da nije uspjela njegova integracija s drugim važnim pojmovima kao što su *narod Božji* ili *tijelo Kristovo*, kao što nije uspjela niti njegova povezanost sa shvaćanjem Crkve kao sakramenta (br. 1). M. Kehl je mišljenja da se svakako može prihvatiti temeljna namjera dokumenta koja ukazuje na to da se nakon Sabora dogodila sveprisutnija »deteologizacija« shvaćanja Crkve, ne toliko na razini ozbiljne ekleziologije koliko na razini shva-

---

²⁵ W. KASPER, *Il futuro dalla forza del Concilio, Sinodo straordinario dei vescovi 1985, Documento e commento*, nav. dj., str. 86.

²⁶ *Isto*.

²⁷ Ovaj dokument Kongregacije za nauk vjere nije, koliko je meni poznato, preveden na hrvatski jezik. Služimo se njemačkim tekstom koji je objavljen u *Herder Korrespondenz* 7 (1992.), str. 319-323.

ćanja Crkve u unutar crkvenim i ne crkvenim krugovima posebice u kontekstu kulturalnog shvaćanja Crkve.²⁸ U kontekstu takvog načina razmišljanja Crkvu se prvenstveno promatra kao »religioznu uslužnu organizaciju« koja u društvu obavlja određene religiozne, pedagoške i kulturne zadaće, ali se nedovoljno ističe i nailazi na nerazumijevanje njena teološka i otajstvena dimenzija.²⁹ Stoga dakle nitko ne može osporiti važnost i legitimnost dokumenta koji poziva na ponovno otkrivanje i ozbiljno shvaćanje Crkve kao »otajstva« (br. 1-6). Ipak, dokument je u mnogočemu »defenzivan«.³⁰ On naime naglašava kako neki upotrebljavaju pojam »communio« kao onaj koji legitimira shvaćanje Crkve kao skupa pojedinih partikularnih Crkava koje se promatraju kao dostatne i zatvorene veličine. Na taj se način slabi jedinstvo Crkve u njenoj vidljivoj i institucionalnoj formi (br. 8). Jedan od razloga ovakvog shvaćanja i ekleziološke jednostranosti leži i u krivom shvaćanju euharistijske ekleziologije: tamo gdje se slavi euharistija prisutna je punina otajstva Crkve i nije se potrebno pozivati na neki drugi vidljivi princip jedinstva ili univerzalnosti. Dokument pak smatra da pravilno shvaćanje euharistijskog slavlja treba polaziti od činjenice da to slavlje nikada nije samo slavlje pojedine zajednice nego se u njemu pokazuje vidljivo prisustvo jedne svete, katoličke i apostolske Crkve (br. 11).

Nama ipak nije namjera raditi cjelovitu analizu ovoga dokumenta, nego je potrebno u ovome kontekstu istaknuti da dokument ovakvo promišljanje temelji na shvaćanju da se pojam »communio« može analoški pravilno upotrebljavati ako se govori o »mutua interioritas« između partikularnih i opće Crkve (br. 9). To u potpunosti odgovara duhu saborskog govora »isto-izvornosti«, pokazuje da opća Crkva nije skup pojedinih Crkava, ali i da se partikularne Crkve ne mogu promatrati kao samodostatne, zatvorene cjeline, nego da je u njima prisutna opća Crkva. Za iskazivanje važnosti ovakvog shvaćanja pojma »communio« dokument se u br. 9 poziva na formulaciju iz LG 23 »Ecclesia in et ex Ecclesiis«, ali donosi i novu formulaciju za koju tvrdi da je neizostavno povezana s onom koju je Ivan Pavao II. upotrijebio u svom govoru upućenom rimskoj Kuriji: partikularne Crkve su oblikovane »ex et in Ecclesia universali«.³¹

U tome kontekstu u dokumentu se po prvi puta susreće i formulacija koja je izazvala kasniju diskusiju, a koja se pripisuje osobno kardinalu Ratzingeru koji

²⁸ Usp. M. KEHL, »Der Disput der Kardinäle, Zum Verhältnis von Universalkirche und Ortskirchen«, nav. dj., str. 222.

²⁹ Usp. Ž. TANJIĆ, »Služenje i crkvenost u današnjem svijetu«, u: *Bogoslovska smotra* 2-3 (2002.), str. 261-276.

³⁰ Usp. K. McDONNELL, »The Ratzinger/Kasper Debate: The Universal Church and Local Churches«, u: *Theological Studies* 2 (2002.), str. 228.

³¹ *Acta Apostolicae Sedis* 83 (1991.), str. 746.

ju je, drugačije formuliranu već ranije upotrebljavao u nekim svojim promišljanjima³²: »Ona nije (opća Crkva) rezultat njihovog zajedništva (partikularnih Crkava); ona je prije svega u biti svoga otajstva svakoj pojedinačnoj partikularnoj Crkvi *ontološki i vremenski* prethodna stvarnost« (br. 9). Kao dokaz za tu tvrdnju dokument citira Klementa Rimskog i Hermu koji Crkvu promatraju kao jednu i jedinstvenu, kao onu koja prethodi stvaranje i rađa partikularne Crkve kao svoje kćeri. Osim toga ističe kako se Crkva pokazala vidljivom kao jedna i jedinstvena na dan Pedesetnice.

Dakle, polazeći od »teološkog cilja« nadvremenske spasenjske volje Božje kao razloga stvaranja Crkve koja prethodi cjelokupno stvaranje, dokument izravno zaključuje o prvotnom, izvornom odnosu između jedne i jedinstvene Crkve i mnoštva partikularnih Crkava.³³ Upravo je ta činjenica izazvala reakcije koje su dovele do toga da se u »Osservatore Romano« na godišnjicu izlaska dokumenta pojavio nepotpisani komentar koji je imao za cilj razjasniti neke nesporazume i koji je izraz »mutua interioritas« proglasio hermeneutskim ključem čitanja dokumenta, ali je isto tako i dalje naglasio važnost vremenske i ontološke prednosti opće Crkve, te još više istaknuo važnost shvaćanja Crkve kao otajstva koje se u povijesti pokazalo na dan Pedesetnice, bez razlike između opće i partikularnih Crkava.³⁴

2. Rasprava između Waltera Kaspera i Josepha Ratzingera

2.1. Stavovi i promišljanja W. Kaspera

Dugo se činilo da osim ponekog teološkog osvrta na ovaj dokument Kongregacije neće biti ozbiljnijeg odgovora i promišljanja.³⁵ No, u zborniku u čast biskupa Hildesheima Josefa Homeyera već tada imenovani tajnik Papinskog vijeća za jedinstvo kršćana W. Kasper objavljuje članak pod nazivom »O teologiji i praksi biskupske službe«.³⁶ U tome se članku Kasper prvotno bavi problemati-

---

³² Usp. K. McDONNELL, »The Ratzinger/Kasper Debate: The Universal Church and Local Churches«, nav. dj. str. 228.

³³ Usp. M. KEHL, »Der Disput der Kardinäle, Zum Verhältnis von Universalkirche und Ortskirchen«, nav. dj., str. 223.

³⁴ Usp. »A un anno dalla pubblicazione della lettera 'Communione notio' della Congregazione per la dottrina della fede: La Chiesa come Comunione«, u: *Osservatore Romano*, 23. lipanj 1993., str. 1; 4.

³⁵ Usp. H. J. POTMMEYER, »Kirche als Communio«, u: *Stimmen der Zeit* (1992.), str. 579-589.

³⁶ Usp. W. KASPER »Zur Theologie und Praxis des bischöflichen Amtes«, u: W. SHREER - G. STEINS (ur.), *Auf neue Art Kirche sein. Wirklichkeiten – Herausforderungen – Wandlungen, Festschrift für Bischof Dr. Josef Homeyer*, München 1999., str. 32-48.

kom teologije i prakse biskupske službe u današnjoj Crkvi, a svoje promišljanje o dokumentu Kongregacije smješta u kontekst govora o odnosu biskupa i rimskog pape u svjetlu dokumenata II. vatikanskog sabora. Pri tome naglašava kako ne vidi pravnih ni teoretskih problema u odnosu između dvaju vrhovnih instanca upravljanja u Crkvi: između pape samoga i biskupskog kolegija na čelu s papom. No, problem nastaje u činjenici da je papa uključen u oba subjekta, što na polju praktičnog djelovanja dovodi do toga da se ponekad čini da je autoritet biskupa poništen i fiktivan jer papa u svakom trenutku može odlučivati samostalno, bez suglasja biskupa, a može se i suprotstaviti njihovim odlukama.³⁷

Kasper iznova analizira saborsko učenje o odnosu partikularnih Crkava i opće Crkve i slaže se s dokumentom Kongregacije u činjenici da nijedna partikularna Crkva ne može biti smatrana samodostatnim subjektom, a opća Crkva posljednjom udrugom partikularnih Crkava.³⁸ Zapravo, on nema prigovora niti na novu formulaciju dokumenta (*ecclesiae ex et in Ecclesia universalis*) ukoliko priznaje da su i partikularne Crkve prave Crkve Isusa Krista i ukoliko se pod jedninom »Ecclesia« u ovome slučaju misli na Crkvu kako je shvaćena u ispovijesti vjere. Ono što smatra pogrešnim je tzv. *povijesna teza* dokumenta koja tvrdi da se na samome početku, na dan Pedesetnice ne mogu razlikovati partikularne i opća Crkva.

Njegovo je mišljenje da izvještaj o Pedesetnici predstavlja »Lukinu konstrukciju« jer su već tada osim u Jeruzalemu postojale i zajednice u Galileji i već je tada jedna Crkva postojala iz i u mnoštvu Crkava.³⁹ Stoga Kasper smatra da se razvoj nauka II. vatikanskog sabora koji se dogodio u dokumentu Kongregacije može smatrati promjenom smjera i povratkom unatrag (*Umkehrung*).⁴⁰ Osim toga ovakav način govora i promišljanja postaje problematičan kada se shvati da postoji namjera i tendencija da se teološka veličina »opća Crkva« poveže i identificira sa empirijskom veličinom »rimska Crkva«, s rimskom kurijom i papom. Takav način razmišljanja jasno pokazuje da dokument Kongregacije ne predstavlja pomoć u razjašnjavanju pitanja vezanih uz »communio ekleziologiju«, nego pokušaj »teološke restauracije rimskog centralizma«. ⁴¹ W. Kasper ovo svoje razmišljanje

³⁷ Usp. *Isto*, str. 42.

³⁸ Usp. *Isto*, str. 43.

³⁹ Usp. *Isto*, str. 43-44. Usp. K. McDONNEL, »Pentecost in Relation to the Ontological and Temporal Priority of the Universal Church: The Ratzinger/Kasper Debate«, u: P. WALTER - K. KRAMER - G. AUGUSTIN (ur.), *Kirche in ökumenischer Perspektive*, Freiburg-Basel-Wien 2003., str. 102-114.

⁴⁰ Usp. W. KASPER, »Zur Theologie und Praxis des bischöflichen Amtes«, nav. dj., str. 43.

⁴¹ *Isto*, str. 44.; Usp. K. McDONNEL, »Walter Kasper on the Theology and the Praxis of the Bishop's Office«, u: *Theological Studies* 63 (2002.), str. 711-729. Usp. M. KEHL, »Der Disput der Kardinäle, Zum Verhältnis von Universalkirche und Ortskirchen«, nav. dj., str. 225. M. Kehl u svome članku kratko skicira povijesno-teološki razvoj ove identifikacije koju je kard. J. Ratzinger odlučno odbacio.

temelji na nekoliko stavova, koje P. Walter dijeli na tri temeljna: 1. nepriznavanje djelomičnog ostvarenja biskupskog kolegijaliteta biskupskim konferencijama (Motu proprio Ivana Pavla II. *Apostolos suos* iz 1998.); 2. nedovoljna uključenost partikularnih Crkava u izbor biskupa; 3. nedovoljno ozbiljno uzimanje u obzir uloge biskupa u vođenju partikularnih Crkava.⁴²

2.2. *Odgovor J. Ratzingera na promišljanja i primjedbe W. Kaspera*

Nije se dugo trebalo čekati na odgovor kardinala J. Ratzingera ne samo na teze i promišljanja W. Kaspera nego i na sve one koji su u svojim istupima i djelima kritizirali navedeni dokument rimske Kongregacije, ali i poteze koje je Kurija vukla posebice u devedesetim godinama, kada je u pitanju odnos opće i partikularnih Crkava. Taj je odgovor stigao u obliku predavanja »Ekleziologija Konstitucije 'Lumen gentium'« koje je kardinal J. Ratzinger održao u Rimu 27. veljače 2000. na Simpoziju o II. vatikanskom saboru u sklopu proslave Jubilarne godine, a kojem je bio nazočan i W. Kasper.⁴³

Njegov način argumentiranja polazi od toga da pitanje Crkve treba smjestiti u puno šire okruženje pitanja o Bogu te da se ne smije izgubiti iz vida da je prvotna zadaća Crkve navještaj i slavljenje Boga utjelovljenog u Isusu Kristu, a sve ostalo je drugotno. U svom predavanju Ratzinger odlučno brani stavove iznesene u dokumentu iz 1992., posebice one koji se odnose na »vremensku i ontološku« prednost opće Crkve. »Ta ontološka datost, *prethodnica* cjelokupne Crkve, jedne Crkve i jednoga Tijela, jedne Zaručnice spram konkretnih empirijskih ozbiljenja u pojedinim partikularnim Crkvama čini mi se do te mjere evidentnom da mi je zbija teško razumjeti prigovore protiv toga.«⁴⁴ Osim tog Ratzingeru se čini da mnogi teolozi ne žele i ne mogu vidjeti »veliku Božju ideju Crkve – možda iz očaja zbog njezine zemaljske nedostatnosti«⁴⁵. Gdje i na koji način Ratzinger vidi i argumentira evidentnost ovakvog stava i načina promišljanja?

---

⁴² Usp. P. WALTER, »Ein Blick zurück und nach vorne aus dem Abstand von fast vierzig Jahren am Beispiel des Verhältnisses von Orts und Universalkirche«, u: G. WASSILOVSKY (ur.), *Zweite Vatikanum-vergessene Anstösse, gegenwärtige Fortschreibungen*, Freiburg i. Br. 2004., str. 121-122.

⁴³ Tekst, pročitani na talijanskome, objavljen je u različitim publikacijama. Postoji i prijevod na hrvatskom jeziku s nešto promijenjenim naslovom, koji odgovara njemačkom tekstu objavljenom u: *Die Tagespost*, 11. ožujka 2000., izvorniku hrvatskog prijevoda. Mi ćemo se služiti hrvatskim prijevodom. J. RATZINGER, »O ekleziologiji konstitucije 'Lumen Gentium' – što je rekao Sabor o Crkvi«, u: ISTI, *U službi istine, članci predavanja, intervjui* (preveo Tomislav Pervan) Mostar – Zagreb 2002., str. 61-87. Izvorno je ovo predavanje objavljeno na talijanskom u R. FISICHELLA (ur.), *Il Concilio Vaticano II – Recezione e attualità alla luce del Giubileo*, Cinisello Balsamo 2000., str. 66-81.

⁴⁴ Usp. *Isto*, str. 72.

⁴⁵ Usp. *Isto*.

On smatra da njegov stavovi, kao i stavovi Kongregacije uporište nalaze u patrističkoj teologiji koja, pozivajući se na rabinsku teologiju koja govori o preegzistenciji Tore i Izraela, naglašava preegzistenciju Crkve u odnosu na stvaranje. Crkva je cilj stvaranja jer će se u njoj na kraju vremena okupiti svi narodi.⁴⁶ S ovakvim razmišljanjem kard. Ratzingera složio se i američki kardinal i teolog Avery Dulles,⁴⁷ dok se na njega kritički osvrnuo njemački isusovac M. Kehl, kojega smo već više puta spominjali i koji je trenutno jedan od vodećih katoličkih ekleziologa. On smatra da je zanimljivo vidjeti kako Ratzinger »ontološku prethodnost« argumentira s preegzistencijom »velike ideje Crkve« koja se kod otaca smješta u univerzalnu, vječnu spasenjsku volju Božju kao cilj (*telos*) stvaranja. Taj argument su oci uistinu upotrebljavali, kao i II. vatikanski sabor i nitko od katoličkih teologa to ne želi osporavati. Ali problem leži u činjenici, smatra M. Kehl, da je nemoguće misliti preegzistenciju i ontološku stvarnost Crkve prije i izvan povijesne stvarnosti Crkve jer bi suprotno značilo da Crkva nije stvorena stvarnost, što je nemoguće tvrditi.⁴⁸

Ratzinger osim toga, kada je Lukino izvješće o Pedesetnici u pitanju kao i Kasperove primjedbe na njegovu interpretaciju, ističe kako se »ne radi za nas u konačnici o neodgovorivom pitanju, kada su i gdje su ponajprije točno nastajale kršćanske zajednice, već se radi o nutarnjem početku Crkve u vremenu. (...) Prva datost u izvješću svetog Luke nije neka jeruzalemska zajednica, već je prva datost da u Dvanaestorici stari Izrael, koji je jedan, postaje novi Izrael te da se ovaj jedan Izrael Božji snagom čuda u jezicima, prije nego je nastala nekakva jeruzalemska mjesna Crkva, očituje kao jedinstvo koje obuhvaća sva vremena i sve prostore«⁴⁹.

Bez odgovora nije ostala ni Kasperova primjedba da se danas Papa i rimska Kurija često identificiraju s općom Crkvom. Takvo razmišljanje, smatra predstojnik Kongregacije za nauk vjere, »formulira optužnicu koja se naokolo čuje, ali istodobno izražava rastuću nesposobnost da si pojedinac predoči pod univerzalnom Crkvom, pod jednom, svetom, katoličkom i apostolskom Crkvom bilo što konkretno«.

Kao temelj svih svojih promišljanja Ratzinger se u svojoj analizi vraća temeljnom pitanju ekleziologije II. vatikanskog sabora i njegovog viđenja Crkve, ali mi ne možemo ulaziti u detalje te upućujemo na tekst njegovog predavanja.

⁴⁶ Usp. *Isto*, str. 72-73.

⁴⁷ Usp. A. DULLES, »Ratzinger and Kasper on the Universal Church«, u: *Inside the Vatican* 20 (2001.), str. 13.

⁴⁸ M. KEHL, »Der Disput der Kardinäle, Zum Verhältnis von Universalkirche und Ortskirchen«, nav. dj., str. 227.

⁴⁹ J. RATZINGER, »O ekleziologiji konstitucije 'Lumen Gentium' – što je rekao Sabor o Crkvi«, nav. dj., str. 74.

2.3. Ponovni odgovor W. Kaspera na stavove J. Ratzingera

Odgovor na predavanje J. Ratzingera trebalo je čekati do kraja jubilarne godine kada je u poznatom njemačkom časopisu *Stimmen der Zeit* W. Kasper objavio svoj odgovor pod naslovom »Odnos opće Crkve i partikularne Crkve«, ali i s još zanimljivijim podnaslovom »Prijateljsko sučeljavanje s kritikom Josepha kardinala Ratzingera«⁵⁰. I uistinu po tonu ovoga članka moglo bi se reći da se radi o prijateljskom sučeljavanju jer je slabijeg polemičkog naboja nego su to bili prethodni tekstovi.

Kasper ističe da su njegova razmišljanja bila i ostaju prije svega pastoralne naravi i plod pastoralnog iskustva koje je on kao biskup jedne velike biskupije imao prilike doživjeti, posebice u odnosu spram normi koje vrijede u općoj Crkvi. Naglašava da se u pojedinim slučajevima radilo gotovo »o mentalnoj i praktičnoj šizmi«⁵¹ te objašnjava kako je biskupova uloga u takvim trenucima važna iz više razloga. On mora vršiti službu jedinstva i povezivati odgovornost koja proizlazi iz pripadnosti biskupskom kolegiju koji vodi opću Crkvu i odgovornosti koju ima kao biskup jedne partikularne Crkve u kojoj je isto tako pozvan oslušivati različite glasove i promišljanja. Pozivajući se na činjenicu da postoji razlika između nepromjenjivih istina vjere i raznih područja crkvene discipline, on kao apostolski nasljednik nosi odgovornost za vlastitu partikularnu Crkvu i Sabor mu daje pravo da se koristi svojim ovlastima koje imaju sakramentalno utemeljenje. No, razvoj nakon Sabora pokazao je da su osnažile centralističke tendencije koje su izbacile iz ravnoteže odnos između opće i partikularne Crkve. Pri tome se, i s pravom, čudi da se kardinal Ratzinger nije osvrnuo na njegova pastoralna promišljanja i iskustva nego je zapravo krivo shvatio i gotovo »karikaturalno« prikazao njegove stavove.⁵² Kasper snažno ističe kako se i on sam kao biskup u svojoj biskupiji borio protiv čisto sociološkog shvaćanja Crkve, odbija ekleziološki relativizam, samodostatnost partikularne Crkve, ali isto tako naglašava kako je odnos između opće i partikularne Crkve nemoguće misliti samo apstraktno i deduktivno. »Crkva je jedna povijesna stvarnost; što je ona pokazuje se u njenoj od Božjeg duha vođenoj povijesti. Stoga svaki odgovor na naše pitanje mora odgovarati konkretnoj povijesti Crkve.«⁵³ Da bi objasnio i obranio svoju tezu Kasper ukratko skicira povijest Crkve od njenih biblijskih početaka i pokazuje kako je u prvom tisućljeću postojala ravnoteža u odnosu između opće i partikularne Crkve

---

⁵⁰ W. KASPER, »Das Verhältnis von Universalkirche und Ortskirche, Freundschaftliche Auseinandersetzung mit der Kritik von Joseph Kardinal Ratzinger«, u: *Stimmen der Zeit* 12 (2000.), str. 795-804.

⁵¹ Usp. *Isto*, str. 795.

⁵² Usp. *Isto*, str. 795-797.

⁵³ *Isto*, str. 797.

i kako je II. vatikanski sabor ponovno uspostavio ravnotežu koja se izgubila tijekom drugog tisućljeća.⁵⁴

U svakom slučaju Kasper naglašava kako u mnogočemu dijeli stavove i razmišljanja kardinala Ratzingera. To se prije svega odnosi na tri temeljna stava: 1. Isus Krist je želio jednu Crkvu, koja nije kasnija, umjetno stvorena veličina putem ekumenskih nastojanja. Ona »subsistit« u Rimokatoličkoj Crkvi; 2. Ta opća Crkva postoji »u i iz« mjesnih Crkava, prisutna je u svakoj partikularnoj Crkvi, u svakom slavljenju euharistije. Partikularna Crkva ne može postojati izolirano samo za sebe i postoji »communio-jedinstvo« koje omogućuje međusobno prožimanje i proširenje opće i partikularnih Crkava; 3. Kao što partikularne Crkve nisu obične provincije ili dijelovi opće Crkve tako ni opća Crkva nije nastala naknadnim ujedinjenjem partikularnih Crkava u jednu veću zajednicu. Njihov je odnos perihoretski, Crkva posjeduje strukturu koja se ne može iscrpiti sociološkim analizama, nego je otajstvo koje svoj izvor ima u trojstvenom životu. Trojstveni odnos jest odnos jedinstva, ali ne i monolitan i unitaristički odnos.⁵⁵

No, suglasje oko ovih temeljnih pitanja ne znači da i dalje ne postoje različiti stavovi i promišljanja oko nekih temeljnih pitanja, posebice oko tvrdnje o »povijesnom i ontološkom primatu opće Crkve«. Pri tome se Kasper ponovno ukratko osvrće na izvješće u Djelima apostolskim i ističe da normativna ne može biti samo jeruzalemska zajednica na dan Pedesetnice nego i cjelokupni proces oblikovanja Crkve koji Luka opisuje. Kada je pak o »ontološkom primatu« riječ Kasper se slaže s Ratzingerom da se treba govoriti o »preegzistenciji Crkve« tj. o utemeljenju Crkve u vječnoj spasenjskoj volji i u svjesnom spasenjskom otajstvu Božjem. Ali se istovremeno pita da li takav stav išta pridonosi promišljanju i argumentu o primatu opće Crkve u odnosu na partikularnu? »Jer tko kaže da se preegzistencija može shvatiti samo kao ona univerzalne Crkve i ne također i konkretne Crkve 'u i iz' partikularnih Crkava. Zašto jedna Crkva ne bi mogla preegzistirati kao Crkva 'u i iz' partikularnih Crkava? Teza o preegzistenciji Crkve ne dokazuje stoga ništa u korist teze o primatu opće Crkve. Preegzistencija Crkve može jednako tako dobro utemeljiti tezu o simultanosti opće i partikularnih Crkvi koja je zastupana od mene i mnogih drugih.«⁵⁶ To pak znači da preegzistenciju velike ideje Crkve treba shvatiti kao ideju jedne Crkve »u i iz« mnoštva partikularnih Crkava. Takvo je promišljanje važno i iz sistematsko-teoloških razloga shvaćanja Crkve kao »communio«, ali i iz ekumenskih razloga koji nas pozivaju na promišljanje jedinstva u različitosti.

⁵⁴ *Isto*, str. 797-799.

⁵⁵ *Usp. Isto*, str. 779-800.

⁵⁶ *Isto*, str. 801-802.

Osim toga da bi ublažio ton polemike Kasper naglašava da je i danas moguće sučeljavanje različitih legitimnih pristupa i »škola« određenom problemu, kao što je to bio slučaj u srednjem vijeku posebice sa sv. Bonaventurom i sv. Tomom Akvinskim. Tako on indirektno smatra da je Ratzingerov stav više plod utjecaja Platonove filozofije koja daje prednost ideji i općem, dok sebe vidi u Aristotelovoj liniji koja zastupa opće u konkretnom.⁵⁷

2.4. *Daljnji nastavak rasprave u časopisu američkih isusovaca »America«*

Daljnji nastavak ove rasprave bio je neizvjestan, ali nakon što je više časopisa na engleskom objavilo prijevod Kasperovog teksta isusovački list »America« ponudio je prostor kardinalu Ratzingeru da odgovori na gore iznesena Kasperova promišljanja, koji je u međuvremenu postao kardinal. Ratzinger se jedno vrijeme dvoumio jer nije želio da ova rasprava preraste u trajnu raspravu dvojice kardinala, ali se onda ipak odlučio na taj korak kako bi američke čitatelje upoznao sa temeljnim postavkama diskusije, ali posebice kako bi istaknuo pozitivne naglaske Kasperovog promišljanja.⁵⁸

Najpozitivnijom činjenicom Ratzinger smatra to što Kasper u svome članku ne insistira na tome da se opća Crkva identificira s Papom i Kurijom, što uistinu cjelokupnoj diskusiji daje jedan drugi ton. On naglašava da je rimska Crkva isto tako partikularna Crkva, a ne opća, ali da ima posebnu, opću odgovornost. Dakle, niti u dokumentu Kongregacije niti u njegovim osobnim stavovima nema govora o identifikaciji Pape i Kurije s općom Crkvom te nema straha od rimskog centralizma.⁵⁹

Ratzinger je suglasan sa zajedničkim temeljnim ekleziološkim postavkama te se slaže s Kasperovom tezom o perihoretičnom i simultanom odnosu opće i partikularnih Crkava. Ali istovremeno smatra da ta formulacija formalno ne odgovara srži pitanja koje je on vezao uz govor o preegzistenciji Crkve. Ratzinger kaže da je on pod time mislio na nutarnju prednost i prethodnost *jedinstva*, na jednu zaručnicu pred svim bitnim raznolikostima.⁶⁰ Ratzinger se čudi da njegova promišljanja o jednoj zaručnici nailaze na otpor biblijskih teologa. Mišljenja je, u želji da razjasni nespornost, kako bi možda bilo bolje govoriti ne o »ontološkoj« prednosti nego o »teleološkoj«. M. Kelh koji je pratio ovu diskusiju mišljenja je da bi ova

---

⁵⁷ Usp. *Isto*, str. 802.

⁵⁸ Usp. M. KEHL, »Der Disput der Kardinäle, Zum Verhältnis von Universalkirche und Ortskirchen«, nav. dj., str. 229.; J. RATZINGER, »The Local Church and The Universal Church«, u: *America* 16 (2001.), str. 7-11.

⁵⁹ Usp. J. RATZINGER, »The Local Church and The Universal Church«, nav. dj., str. 8-10.

⁶⁰ Usp. *Isto*, str. 10.

formulacija od samoga početka pomogla izbjegavanju mnoštva nesporazuma koji su nastali jer »'preegzistencija' Crkve u spasenjskom planu Božjem kao nutarnji 'telos' stvaranja i spasenjske povijesti nije u cijeloj raspravi nikada stavljena u pitanje«. ⁶¹ No, Ratzinger je dalje ostao pri svome stavu da jedna Crkva, shvaćena kao jedna zaručnica ima prednost pred svim empirijskim ozbiljenjima u partikularnim Crkvama. ⁶²

Redakcija časopisa molila je Kaspera da kratko odgovori na Ratzingerov tekst što je on i učinio u obliku jednog kratkog pisma čitatelja. ⁶³ Kasper se raduje što je diskusija dovela do napretka u zajedničkoj spoznaji i što je pomogla da se razriješe neki nesporazumi. Kao napredak vidi i zajednički temeljni ekleziološki stav o simultanosti i međusobnoj upućenosti opće i partikularnih Crkava, što je središnje za njegov način razmišljanja. Da li preegzistencija Crkve vrijedi samo za opću Crkvu smatra više spekulativnim pitanjem sve dok sa na razini povijesti ističe važnost simultanosti i međusobne povezanosti dvaju veličina. Kasper se slaže i s govorom o prioritetu nutarnjeg jedinstva bilo s filozofskog bilo s biblijskog stajališta i to stoga što jedinstvo kao transcendentno određenje bitka uopće čini mogućim raznolikost i mnoštvo. Time je njihova diskusija o ovome pitanju bila zaključena.

Zaključak

Na kraju ovog članka i prikaza teološke rasprave između dvojice kardinala čini nam se važnim iznijeti nekoliko zaključnih promišljanja.

Prije svega ova rasprava pokazuje kako je moguće voditi teološku diskusiju o važnim pitanjima za život Crkve i pri tome, premda se tijekom rasprave moglo čuti i poneko mišljenje na osobni račun, zadržati visoku razinu razumijevanja kao i sposobnost međusobnog osluškivanja, razjašnjavanja problema i neshvaćanja ove rasprave kao osobnog razračunavanja.

Rasprava je vođena na više različitih razina: na filozofskoj tj. metafizičkoj razini, zatim na razini povijesti, teologije i ne na kraju na razini praktičnih pitanja i rasprava važnih za pastoralni život Crkve. ⁶⁴ To pak pokazuje kako je za današnju raspravu i o pastoralnim i praktičnim pitanjima ekleziologije potrebno ne samo

⁶¹ M. KEHL, »Der Disput der Kardinäle, Zum Verhältnis von Universalkirche und Ortskirchen«, nav.dj., str. 230.

⁶² Usp. J. RATZINGER, »The Local Church and The Universal Church«, nav. dj., str. 10.

⁶³ Usp. W. KASPER, »From the President of the Council for Promoting Christian Unity«, u: *America* 17 (2001.), str. 28-29. S obzirom da je pismo kratko sva pojašnjenja koja se navode u tekstu mogu se naći na ove dvije stranice.

⁶⁴ Usp. K. McDONNELL, »The Ratzinger/Kasper Debate: The Universal Church and Local Churches«, nav. dj., str. 247.

teološko, nego i šire poznavanje problematike. Uskoća u tome području lako vodi do ideološkog zauzimanja stavova koji nemaju temelja ni u teologiji ni u povijesti nego su plod krivog shvaćanja problema i pokušaja nametanja krivih rješenja za određene probleme. Isto tako pokazuje da je nemoguće odvojiti rješavanje praktičnih pastoralnih pitanja važnih ne samo za život partikularne Crkve nego i za univerzalnu Crkvu od teoloških razmišljanja.

Naime, često prevladava stav da su jedno teoretska, teološka promišljanja, a sasvim drugo pastoralni život Crkve. Takav način razmišljanja ne samo da ne odgovara poslanju teološke misli unutar crkvene zajednice nego osiromašuje svako pastoralno nastojanje. To je posebice vidljivo u činjenici da danas mnogi koji se bave pitanjem uloge Crkve u društvu kao i oni koji su odgovorni za oblikovanje strategije djelovanja Crkve u društvu i sami Crkvu pretežito doživljavaju kao sociološku veličinu koja se smješta na razinu svih drugih čimbenika u društvu. Osim toga takav način razmišljanja prijeći traženje kvalitetnih i pravilno usmjerenih pastoralnih rješenja na probleme i pitanja koja predstavljaju izazov za Crkvu: pitanje nedostatka svećeničkih zvanja, pitanje sakramenata, posebice braka, pitanje pravilne duhovnosti i zapravo temeljnog pitanja budućnosti navještaja Evanđelja po Crkvi u današnjem svijetu.

Oba su teologa mišljenja da je Crkva otajstvo prisutno u Bogu oduvijek, vidljivo označeno u Izraelu kako su to tumačili oci. No, Ratzinger ovu preegzistenciju Crkve shvaća u kontekstu »nutarnjeg prioriteta Božje ideje« jedne i opće Crkve koja prethodi sve partikularne Crkve, dok Kasper smatra da se o preegzistenciji jedne takve ideje može govoriti samo u kontekstu povijesnog shvaćanja Crkve kao cjelovite tj. kao one koja je u isto vrijeme i opća i partikularna. On smatra da je Ratzingerovo shvaćanje apstraktno, samo jedna logička konstrukcija koja nije u vezi sa povijesnom stvarnošću, dok Ratzingera muči bojazan da je Kasperovo shvaćanje previše sociološko.

Ova je rasprava isto tako pokazala da recepcija II. vatikanskog sabora, kada su u pitanju ekleziološka pitanja nije završena: govor o Crkvi kao »communio«, odnos biskupa partikularnih Crkava i rimske Kurije, pitanja vezana uz euharistijsku ekleziologiju dobivaju svakim danom nove orise i usko su vezana uz pastoralno i praktično djelovanje Crkve.

Vidjeli smo i pokazali kako se razvijalo shvaćanje pojma »communio« u temeljnim izričajima učiteljstva kroz Sinodu i dokument Kongregacije za nauk vjere kao i shvaćanje odnosa između opće i partikularnih Crkva koje se činilo izbalansiranim, ali se pokazalo da su se nakon Sabora pojavile dva gotovo ekstremna načina razmišljanja: jedno koje je sve stavljalo na primat i apsolutni prioritet opće nad partikularnom Crkvom kao i tendencija samodostatnosti i zatvorenosti partikularnih Crkava pred horizontom opće Crkve. Pokazalo se isto tako da, kako reče kardinal Ratzinger, mnogi danas opću Crkvu smatraju apstraktnim pojmom

koji identificiraju s papom i kurijom i kojemu ne mogu pridati nikakvo teološko značenje.

Uistinu ne može se ne postaviti pitanje kardinalu Ratzingeru kako je moguće misliti preegzistenciju Crkve, ako ju se ne misli onako kako je poznajemo kroz povijest, kroz trinitarnu i sakramentalnu strukturu: kao jednu i kao mnoštvo koje je simultano i perihoretično. Tek tako se Crkva može shvatiti kao *communio* i tek tada do punoga izričaja dolazi važnost rimske Crkve, rimskog biskupa i njegove odgovornosti za opću Crkvu.

Što se pak naše hrvatske situacije tiče slobodno možemo reći da ova rasprava nije naišla na ozbiljniji odjek u teološkim i redovima hijerarhije, kao ni u široj crkvenoj javnosti. Kada je u pitanju svijest o tome da je partikularna Crkva u punom smislu riječi Crkva i da biskup nosi odgovornost za nju u svim vidovima onda se mora konstatirati da kod nas ta svijest postoji gotovo isključivo u odnosu pojedinih biskupija i biskupa, kao i cijele biskupske konferencije samo kada se radi i odnosima spram politike i društva, dakle prema »vani«, dok se njena relevantnost u unutarnjim crkvenim pitanjima uopće ne vidi, tako da gotovo i ne postoji službeni stav pojedinih biskupa o nekim prevažnim temama za život Crkve na našim područjima, osim ponavljanja onoga što je zaključeno u Rimu. Takav stav je možda razumljiv s obzirom da smo dugo vremena živjeli u jednopartijskom, komunističkom režimu i diktaturi pa je postojala stvarna opasnost narušavanja jedinstva Crkve i pokušaja odvajanja Crkve u Hrvatskoj od opće. No danas takve opasnost više nema, nema vanjskog pritiska koji prijeti jedinstvu opće Crkve, ali stoga se stvara dojam da su biskupi ne nasljednici apostola nego papini namjesnici u svojim biskupijama. Za stvaranje jednog pravog odnosa koji će pokazati da se jedna Crkva ostvaruje iz i u partikularnim Crkvama na našim prostorima trebat će još mnogo vremena, a bojim se da bi moglo biti i kasno za vitalnost Crkve i vjerodostojan navještaj Evandjelja.

Summary

ONE CHURCH IN AND FROM MANY CHURCHES

Relation between universal Church and the Churches in the light of the discussion between Joseph Ratzinger and Walter Kasper

The author of the article analyses the discussion between J. Ratzinger and W. Kasper concerning the universal and particular Churches. In the introduction, attention is directed towards the situation in Croatia where there exist a lack of serious ecclesiastical analysis in the media. Those involved with the Church basically observe her as a sociological majority. Besides that, it seems that no theological importance is given to the particular Church because it provokes much doubt with respect to orthodoxy. At the very beginning

of the article the author deals with the problem of translating fundamental concepts, especially »particular Church« due to the fact that in the Croatian language the terminology is ambiguous and sometimes theologically incorrect. The first chapter talks of the development of the relation between universal and particular Churches from the Second Vatican Council up until the discourse between Kasper and Ratzinger. The author does not analyze many theological works published on the theme but rather is directed towards the analysis of the third chapter of the dogmatic constitution »Lumen Gentium«, the final document of the Second extraordinary Bishop's Synod in Rome 1985, and the document from the Congregation for the Divine Faith »Concerning Some Aspects of the Church as Communio«. These three documents analyze attitudes, advances and changes in emphasis which have occurred in the period after the Council. They show the complete conciliar drama and the conciliar reception of the terms »communion«, the relation between the universal and particular Churches, and the question of the role of the Collegiality of Bishops. In the second chapter the author concentrates on different stages of the discourse between Ratzinger and Kasper, starting from Kasper's text in which he criticizes some attitudes expressed in the document from the Congregation of the Divine Faith in 1992. Some important elements of the discourse are presented that have reverberated in many countries, especially in Germany and the United States of America, that have found agreement in some aspects and differences of opinion in others. The author of the article states that there exist a development in the formation of opinion, and a mutual listening capability of both renowned theologians, but also their irreconcilable differences. The article concludes with the a summary of the most important elements of the discourse and a recapitulation of the situation in Croatia in the context of the aforesaid discourse.

Key words: universal and particular Church, communion, simultaneity, Episcopal collegiality, identical-source, preexistence, salvific will of God, ontological and time advantage.